

Antropova Tetiana. Questions of cyclic recurrence and synthesis of cultureformative processes in the Ukrainian artists' concepts in the first third of the twentieth century. The article is devoted to the problem of scientific comprehension of cultureformative space in Ukrainian artists' researches in the context of European artistic and aesthetic trends in the first third of the twentieth century.

Keywords: Ukrainian national culture, cyclical concept of stylistic evolution, cultureformative processes, theory of spatiality, cosmism, concept of «estrangment», national Ukrainian Renaissance.

Антон Кушнір

ДИСЦИПЛІНА «ІСТОРІЯ ВИКОНАВСТВА НА ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТАХ» ЯК СКЛАДОВА ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ВИКОНАВЦЯ-ДУХОВИКА НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ

*І чужому навчайтесь,
й свого не цурайтесь.
(Т. Г. Шевченко)*

Відзначивши 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка усвідомлюєш, що й нині не втрачають актуальності слова великого українського пророка. Саме вони мають стати основою принципів розвитку національного мистецтва, освіти, науки.

В сучасній Україні відбуваються перетворення системи професійної музичної освіти. Певні зміни стосуються як окремих навчальних дисциплін, так і принципів навчальної, виховної роботи. Болючим, у контексті цих змін, є питання *збереження атмосфери творчої лабораторії*, що є необхідною передумовою плідної діяльності мистецького навчального закладу, кінцева мета якої залишається незмінною – *виховання високопрофесійних фахівців, всебічнорозвинених, творчоактивних особистостей та, врешті, патріотів своєї держави.*

Ми прагнемо остаточно позбутися негативних залишків радянської доби, коли вітчизняне духове виконавство знаходилося в ізоляції, було ніби відірване від загальних міжнародних тенденцій. Це прагнення є співзвучним загальнодержавній політиці сьогодення, спрямованої на євроінтеграцію нашої країни. Але не слід забувати, що саме українські митці зробили значний внесок у розбудову системи, вихованцями якої є Е. Гілельс, С. Ріхтер, Д. Ойстрах, Т. Докшицер та багато ін. Ця система була взірцем для багатьох виконавських шкіл світу.

Нині ж побічним наслідком глобалізаційних проявів може стати втрата власних надбань у педагогіці, національної своєрідності у музичному виконавстві. Глобалізація у мистецтві, з одного боку, призводить до популяризації окремих видів національної культури в світі. З іншого – популярні міжнародні культурні явища можуть витискати національні. Яскравий приклад цього – сучасне європейське флейтове виконавство. Ще декілька десятиріч тому ми розмірковували про специфіку та переваги німецької або французької флейтових шкіл. Наразі, дослідники висловлюють думку про існування так званої інтернаціональної школи гри на флейті та розмірковують про наслідки глобалізації у цій галузі мистецтва [4].

Цей досвід має бути врахований при побудові концепції подальшого розвитку національного духового виконавства. Він має здійснюватися у двох рівнозначних напрямках. Перший, як вже визначено – *наближення до провідних західноєвропейських виконавських зразків*. Дана стаття присвячена другому напрямку, в основі якого – *відродження, збереження, примноження власних самобутніх традицій*, що стає **метою** даної статті.

Актуальною, наразі, є конкретизація засобів, що, для забезпечення розвитку у даному напрямку, є найдієвішими.

Національна виконавська школа може існувати та розвиватися лише за умови відображення її переконань у композиторській творчості [3, с. 82–84]. Дослідники музичного мистецтва приділяють велику увагу вивченню взаємовпливу композиторської та виконавської творчості, композиторських та виконавських шкіл. Саме їх плідна спільна діяльність забезпечує міцну основу для нових виконавських звершень.

Вияв та різнорівнева презентація результатів співпраці українських виконавців-духовиків та композиторів є *актуальним, перспективним напрямком ствердження національного духового мистецтва*. Виконавці мають, презентуючи власні здобутки, активніше пропагувати творчість вітчизняних композиторів:

- вивчати, систематизувати наявний репертуар;
- включати твори в програми концертних виступів, створювати та розповсюджувати їх записи;
- надавати інформацію щодо українського репертуару іноземним виконавцям, педагогам, музикознавцям;
- стимулювати авторів до створення нових творів, консультувати їх щодо використання нині популярних нетрадиційних засобів та технік гри на інструменті.

Безумовно, вивченню, систематизації, пропагуванню цих творів може сприяти їх видання. Так, дослідження українського концертного

репертуару представників київської флейтової школи виявило, що на момент створення даної статті видано приблизно 5 % усієї кількості наявних творів, решта – зберігаються у рукописах [6, с. 195–197]. Видання цих творів є першочерговим завданням, заради вирішення якого мають бути активізовані зусилля музичної спільноти. Початковою фазою цього процесу стане утворення *механізмів інформування*, щодо наявності (появи) творів, зокрема викладачів та студентів навчальних закладів.

Важливим засобом збереження власних надбань є створення історичних, методичних, виконавсько-теоретичних праць, які б упорядковували накопичені знання та здобутки. Слід відзначити, що в останні роки поява низки робіт, авторами яких є знані українські музиканти Г. Абаджян, В. Апатський, В. Богданов, З. Буркацький, Р. Вовк, В. Громченко, А. Карпак, В. Качмарчик, Ф. Крижанівський, П. Круль, М. Мимрик, В. Посвалюк та інші, стали потужним фундаментом для виховання національносвідомого, теоретичноозброєного українського виконавця-духовика нової генерації.

Одним з механізмів реалізації цієї мети, та допоміжним засобом збереження здобутків національного духового мистецтва може стати навчальна дисципліна «Історія виконавства на духових та ударних інструментах». Автором цього курсу лекцій в НМАУ імені П. І. Чайковського є патріарх українського духового мистецтва, доктор мистецтвознавства, професор, народний артист України, член-кореспондент АМУ В. М. Апатський. Саме ним визначено мету та завдання курсу, його місце в системі спеціальної та музично-теоретичної підготовки фахівця, упорядковано інформацію щодо західноєвропейського та, частково, українського духового виконавства [2]. Розробка В. М. Апатського стала підґрунтям першої частини курсу (відтепер *МОДУЛЬ I*: «Духове та ударне виконавство Західної Європи»), що складається з 2-х змістових модулів:

Змістовий модуль 1: «Створення інструментарію, формування засад професійного виконавства на духових та ударних інструментах з прадавніх часів до середини XVIII століття»;

Змістовий модуль 2: «Духове виконавство в Західній Європі другої пол. XVIII–XX століть».

В 2013–2014 навчальному році кількість лекційних годин з цієї дисципліни у НМАУ імені П. І. Чайковського збільшено вдвічі. Символічним є прийняття такого рішення у дні святкування 100-річного ювілею цього провідного, багатого власними традиціями навчального закладу. Закономірним стало рішення розширити тематику курсу в українському національному ВНЗ саме у бік дослідження українського

духового мистецтва. Другу частину курсу (*МОДУЛЬ II*: «Українське духове та ударне виконавство») також складають 2 змістових модулі:

Змістовий модуль 3: «Українське виконавство на духових та ударних інструментах: джерела утворення, засади професіоналізму»;

Змістовий модуль 4: «Сучасне українське виконавство на духових та ударних інструментах» [5, с. 5–6].

Автором оновлень курсу є автор даної статті – старший викладач кафедри дерев'яних духових інструментів НМАУ, кандидат мистецтвознавства.

Відтепер лекції відбуваються щотижнево протягом I та II семестрів (I курсу) навчання. Загалом: 162 год., з них – 68 аудиторних (60 лекційних, практичних, 8 семінарських год.), які складають 2 модулі (4 змістових модуля), та 94 год. самостійної роботи студентів. Оновлено також й види контролю – диференційовані заліки по закінченні 1-го та 2-го семестрів [5, с. 3].

Найважливішим, на нашу думку, враховуючи *спрямованість* даної дисципліни циклу загально-професійної підготовки, є *форми викладення інформації*. Перш за все, у них має бути запрограмовано можливість безпосереднього *практичного застосування* студентами викладених лектором положень, при вирішенні ними конкретних виконавських завдань та у майбутній педагогічній роботі.

У оновлених робочій та типовій програмах, зафіксовано розширення *тематичного плану*. Слід відзначити, що праці згаданих провідних сучасних науковців стали теоретичною основою *МОДУЛЮ II*. Вони дозволяють вже у повному обсязі розкрити такі питання як:

– визначення засад українського виконавства на духових та ударних інструментах;

– відтворення змісту концертних заходів, програм, життєвого та творчого шляху провідних українських виконавців та викладачів минулих років;

– дослідження провідних українських виконавських шкіл.

В межах цієї дисципліни, в Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського, студенти вивчають традиції духового виконавства саме цього закладу, творчість їх фундаторів В. М. Яблонського, А. Ф. Проценка, провідні індивідуальні (авторські), школи другої половини ХХ століття.

Окрім історії виконавства також можливим стає порушення питань, що стосуються:

– історії формування репертуару (в тому числі й творів українських авторів); *інформування* щодо наявності українського репертуару для солюючих духових інструментів та для камерних ансамблів;

– аналізу фахової літератури (в тому числі праць провідних українських науковців);

– традицій виконання творів різних епох та стилів;
– специфіки гри у ансамблі духових інструментів та оркестрового виконавства (безумовно, мова йде лише про засади теоретичних знань, які стануть підґрунтям практичних занять – репетицій ансамблів та оркестрів).

Гострою необхідністю, наразі, є порушення питання визначення та, відповідно, дотримання норм професійного етикету виконавця (зокрема, оркестрового етикету). Ця проблематика досліджена видатним українським музикантом, засновником київської флейтової школи А. Проценком (останній розділ його курсу «Методика гри на духових інструментах» присвячений питанням оркестрової етики) [1, с. 52].

Завдяки розширенню, осучасненню тематики у згаданих напрямках, навчальна дисципліна «Історія виконавства на духових та ударних інструментах» може стати дієвою формою не лише навчання, а й виховання студентської молоді, засобом збереження здобутків національного духового мистецтва. Такі перетворення є відображенням процесу універсалізації навчального процесу, його адаптації до вимог сучасного українського суспільства.

А. Ф. Проценко, талант, розум та душа якого сприяли закладенню наріжного каменю в основу київської флейтової школи, колись далекоглядно сказав: «Копія завжди гірша від оригіналу, потрібно старанно зберігати кращі вітчизняні традиції, збагачуючи їх прогресивними досягненнями наших часів. Така школа буде мати своє обличчя, свою національну своєрідність, з такою школою рахуватимуться і на міжнародній арені» [1, с. 145].

1. Андрій Проценко: *Життєпис. Спогади* / [Упоряд. та комент.: І. Д. Гамкала, Л. А. Проценко]. – К. : Музична Україна, 1990. – 286 с.
2. Апатський В. М. *Історія виконавства на духових та ударних інструментах: Навчальна програма* / В. М. Апатський. – К. : НМАУ імені П. І. Чайковського, 2006. – 19 с.
3. Давидов М. А. *Виконавське музикознавство. Енциклопедичний довідник* / М. А. Давидов. – К. : НМАУ імені П. І. Чайковського, 2010. – 399 с.
4. Захарова В. А. *Флейтовая культура Франции: генезис, пути и закономерности развития: Диссертация канд. искусствоведения: спец. 17.00.02 «Муз. искусство»* / В. А. Захарова. – Санкт-Петербург, 2008. – 246 с.
5. Кушнір А. Я. *Історія виконавства на духових та ударних інструментах: робоча програма* / А. Я. Кушнір. – К. : НМАУ імені П. І. Чайковського, 2013. – 29 с.
6. Кушнір А. Я. *Київська флейтова школа: теоретичний, історичний, виконавський аспекти : Диссертация канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Муз. мистецтво»* / А. Я. Кушнір. – К., 2012. – 197 с.

Кушнір Антон. Дисципліна «Історія виконавства на духових інструментах» як складова виховання українського виконавця-духовика нової генерації. Стаття присвячена перетворенням системи

професійної музичної освіти, зокрема визначенню ролі окремої навчальної дисципліни у виховному процесі.

Ключові слова: історія виконавства, Київська консерваторія, духові інструменти.

Кушнір Антон. Дисципліна «История исполнительства на духовых инструментах» как составляющая воспитания украинского исполнителя-духовика нового поколения. Стаття посвящена преобразованиям системы профессионального музыкального образования, в частности определению роли отдельной учебной дисциплины в воспитательном процессе.

Ключевые слова: история исполнительства, Киевская консерватория, духовые инструменты.

Kushnir Anton. Discipline «History of playing on wind instruments» as a component of education of Ukrainian wind-instrument-player of the new generation. Article is devoted to transformation of professional music education, in particular to the definition of the role of separate academic discipline at the educational process.

Key words: history of performance, Kiev Conservatory, wind instruments.

Мария Пухляк

ОБ ИСТОРИЧЕСКИХ ЗАКОНОМЕРНОСТЯХ УЧРЕЖДЕНИЯ КОНКУРСОВ ИСПОЛНИТЕЛЕЙ

Современные исследователи все чаще уделяют внимание закономерностям, специфике, формам взаимосвязей культурных, политических, социальных явлений и процессов. *История учреждения конкурсных соревнований музыкантов-исполнителей – пианистов, вокалистов, исполнителей на струнных и духовых инструментах* – тесно переплетается с рядом судьбоносных событий, которые, порой, изменяли политический курс государств, непосредственно влияли на жизнедеятельность социальных институтов. Случайное совпадение определенных событий, или их закономерная последовательность – этот вопрос свойственен обывателю. Для ученых актуальным направлением их работы остается изучение причинно-следственных связей в академической музыкальной культуре, что и стало **целью** данной статьи.

Учреждение и проведение конкурсных мероприятий – это своеобразная реакция деятелей музыкальной культуры на социальные потрясения, одна из форм их творческой (организационно-творческой) деятельности. Такой аспект изучения позволяет рассматривать